

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ХУЛІГАНСТВА CRIMINAL CHARACTERISTICS OF HOOLIGANCY

Піщенко Г.І., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Національна академія внутрішніх справ

Лисенко А.О., викладач кафедри кримінології та інформаційних технологій
Національна академія внутрішніх справ

У статті надано кримінологічну характеристику хуліганства. Громадський порядок належить до основних засад суспільного життя держави. В Конституції України визначено, що в інтересах громадського порядку можуть бути обмежені навіть права людини і громадянина. Одним із найпоширеніших кримінальних правопорушень проти громадського порядку в Україні є хуліганство. Воно порушує громадський спокій, норми суспільної моралі, зневажає результати людської праці, посягає на фізичну й моральну недоторканність громадян, завдає шкоди здоров'ю потерпілих та їх власності. На ґрунті хуліганства нерідко вчиняються більш тяжкі злочини. Хуліганство є кримінальним правопорушенням, вчинення якого зазвичай важко приховати. Сама суть дій, спрямованих на порушення громадського порядку, полягає у їх очевидній протиправності та відкритості для оточуючих. Хуліганство це – злободенне негативне явище, невід'ємна складова сучасного життя. І «ціна», яку доводиться «платити» суспільству є доволі високою. За допомогою вибіркового вивчення матеріалів кримінальних проваджень тільки умовно можна оцінити розмір завданої хуліганством матеріальної шкоди, причому зазвичай не враховуються моральні страждання потерпілих внаслідок порушення спокійних умов побуту та роботи, спричинення тілесних ушкоджень, приниження честі та гідності. Хуліганські прояви мають доволі поширений характер та часто стають підґрунтям вчинення інших кримінальних правопорушень, зокрема тяжких і особливо тяжких злочинів.

Зроблено висновок, що здійснюючи аналіз основних чинників, що сприяють та обумовлюють хуліганські дії, можна розробити більш ефективними заходи запобігання цьому поширеному злочину, та вірно розпорядитися наявними силами та засобами на територіях дислокації тих чи інших територіальних органів поліції. Окрім того, необхідно враховувати регіональні особливості та територіальні відмінності, що існують у різних регіонах країни. Тому, до розроблення запобіжних (профілактичних) заходів треба підходити диференційовано, з урахуванням наявних відмінностей. У противному разі вони будуть не ефективними і будь-якого очікуваного ефекту не досягнуть. А тому, тенденція до збільшення кількості хуліганських проявів буде продовжуватись.

Ключові слова: кримінологічна характеристика, хуліганство, особа хулігана, показники злочинності, причини хуліганства, запобігання хуліганству.

The article provides a criminological description of hooliganism. Public order is one of the basic principles of the public life of the state. The Constitution of Ukraine stipulates that even human and citizen rights may be restricted in the interests of public order. One of the most common criminal offenses against public order in Ukraine is hooliganism. It violates public peace, norms of public morality, disdains the results of human labor, encroaches on the physical and moral integrity of citizens, and harms the health of victims and their property. More serious crimes are often committed on the basis of hooliganism. Hooliganism is a criminal offense, the commission of which is usually difficult to hide. The very essence of actions aimed at violating public order lies in their obvious illegality and openness to others. Hooliganism is a topical negative phenomenon, an integral part of modern life. And the "price" that society has to "pay" is quite high. By means of a selective study of the materials of criminal proceedings, it is only possible to conditionally estimate the amount of material damage caused by hooliganism, and the moral suffering of the victims as a result of the violation of peaceful living and working conditions, the infliction of bodily injuries, and the humiliation of honor and dignity are usually not taken into account. Hooliganism is quite widespread and often becomes the basis for the commission of other criminal offenses, in particular serious and especially serious crimes.

It is concluded that by analyzing the main factors that contribute to and cause hooliganism, it is possible to develop more effective measures to prevent this widespread crime, and to correctly dispose of the available forces and means in the territories of deployment of certain territorial police bodies. In addition, it is necessary to take into account regional peculiarities and territorial differences that exist in different regions of the country. Therefore, the development of preventive (preventive) measures should be approached in a differentiated manner, taking into account the existing differences. Otherwise, they will be ineffective and will not achieve any expected effect. Therefore, the tendency to increase the number of hooliganism will continue.

Key words: criminological characteristics, hooliganism, the personality of the hooligan, crime rates, causes of hooliganism, prevention of hooliganism.

Постановка проблеми. Хуліганство є один з найпоширеніших злочинів в загальній структурі злочинності. Тому, розроблення ефективних дійових заходів щодо його запобігання є одним із головних завдань правоохоронних органів України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній кримінально-правовій та кримінологічній науці проблемі хуліганства присвячені праці, зокрема таких науковців, як: А. М. Бабенко, В. М. Бурдін, Б. М. Головін, О. А. Івахненко, В. О. Калашнік, Г. І. Піщенко, М. О. Семенишин та інші.

Метою статті є надати кримінологічну характеристику хуліганства, з метою підвищення ефективності заходів щодо його запобігання.

Виклад основного матеріалу. Серед чинників, нерестрації значної кількості хуліганських проявів, 88,5 % поліцейських визначили – ухилення потерпілих від своєчасного повідомлення про вчинення злочину; 10 % вказали

на те, що недостатньо забезпеченість матеріально-технічними та кадровими ресурсами для виявлення даного виду злочину; 5,4 % вважають, що правоохоронними органами чи судами надано неправильну юридичну оцінку хуліганству; а на думку 1,4 % опитаних хуліганства реєструються; 1 % назвали інші причини; 6,8 % відмовилися відповісти. Одним з найпоширеніших злочинів в Україні є хуліганство.

Рівень хуліганства є достатньо високим та потребує ретельного вивчення причин та умов його вчинення. Хуліганство в багатьох випадках залишається невиявленим, насамперед, через ухилення потерпілих від своєчасного повідомлення про вчинення злочину (зазначило 84,5 % опитаних). Також, за результатами опрацювання матеріалів судової практики встановлено, що поведінка майже 35 % потерпілих від хуліганських дій була пасивною, вони не зверталися до правоохоронних органів. Така бездіяльність може бути зумовлена, наприклад, легковажною або

протиправною (яка межує злочинною) поведінкою самих потерпілих, перебуванням останніх у стані алкогольного сп'яніння, страхом помсти хулігана, відсутністю довіри до правоохоронної системи загалом [1, с. 98–99].

За родовим об'єктом злочинних посягань, хуліганство належить до кримінальних правопорушень проти громадського порядку (розділ XII КК України). У структурі злочинів проти громадського порядку та моральності припадає більша частина (понад 23 тис. осіб). Зазначений факт свідчить про необхідність розроблення ефективних заходів протидії цьому виду злочинів та посилення боротьби в даному напрямі. Найбільш поширеним видом хуліганства є дії, передбачені ч. 1 ст. 296 КК України, а також групує хуліганство (ч. 2 ст. 296 КК України) [2]. Викликає занепокоєння питома вага найбільш небезпечного виду досліджуваного кримінального правопорушення – хуліганства, вчиненого із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень (ч. 4 ст. 296 КК України). Кількість цього виду хуліганських дій перевищує чисельність хуліганства, кваліфікованого за ч. 3 ст. 296 КК України. Кожен вид складу хуліганства – від простого до особливо кваліфікованого характеризується стабільністю показників, жоден з них не втрачає актуальності, що потребує розроблення диференційованих заходів запобігання цьому виду злочинів.

Форма вини, як кримінально-правова ознака за якою проводиться розподіл злочинності також має кримінологічне значення. За її допомогою, як вказував Г. І. Піщенко, прогнозується поведінка злочинців, проводиться класифікація таких осіб, розробляються відповідні заходи впливу, спрямовані на виправлення, переорієнтацію антисоціальної психології правопорушників – хуліганів, які вчиняють цей злочин, що характеризується прямим наміром його вчинення [3, с. 18].

Для аналізованого виду злочинів характерний специфічний мотив, визначений в диспозиції ст. 296 КК України (явна неповага до суспільства), основний безпосередній об'єкт – громадський порядок. Авжеж, вчинення хуліганства із заподіянням шкоди особі (нанесення тілесних ушкоджень, пошкодження (знищення) майна), супроводжується активними діями у формі фізичного чи психічного насильства. Водночас ще раз акцентуємо, що здоров'я та власність є додатковими обов'язковими альтернативними об'єктами посягання.

Хуліганство належить до злочинів, які у більшості випадків вчиняються одноособово (67,4 %). Водночас кількість злочинів, які вчиняються групою осіб, також є досить значною (32,6 %). Загальна кількість осіб, які вчинили злочин у співучасті, становить 46,1 % від загальної кількості засуджених. Ураховуючи зміст ст. 27 КК України, у якій встановлені види співучасників, роль цих осіб у злочинних групах зводилась до ролі виконавців, оскільки хуліганство, вчинене групі є злочином примітивним, не потребує завчасної підготовки, розроблення плану дій, а тому йому властива проста форма співучасті (співвиконавство) [4, с. 259–260].

Аналізуючи соціально-демографічні ознаки хуліганів – злочинців можна дійти висновку, що за контингентом правопорушників хуліганство належить до злочинів, які вчиняються: чоловіками; молоддю (особами віком від 14 до 35 років); безробітними; неодруженими; особами, які в момент вчинення злочину перебували в стані алкогольного сп'яніння. В кримінологічній науці досить поширена класифікація злочинності за регіональною ознакою, цю ознаку ще називають «географією злочинності». «Географія злочинності» – якісний показник, який характеризує територіальну поширеність і якісну відмінність чи схожість основних її показників.

Хуліганство здебільшого належить до «міської» злочинності, оскільки переважна більшість злочинів вчиня-

ється у містах. Такий висновок кореспондується із даними щодо місця проживання засуджених. Так, на момент вчинення хуліганства 76,6 % винних проживали в обласних центрах, серед правопорушників кількість жителів районних центрів та сіл або селищ є набагато меншою – відповідно 10,7 % і 12 %. Ці показники – яскраве відображення негативних тенденцій, що мають місце в сучасних містах: а) ріст безробіття; б) нівелювання сімейних цінностей; в) велика кількість аморальних розваг; г) зниження позитивного впливу соціального оточення. Люди з анти-суспільними поглядами більш схильні до сприйняття спокусу міського життя та відповідно і до вчинення злочинів [5, с. 159–160].

Хуліганство можна розглядати як складову певних видів злочинності, характеризує його за сукупністю окремих кримінально-правових та кримінологічних критеріїв. Як було зазначено вище, за родовим об'єктом хуліганство належить до кримінальних правопорушень проти громадського порядку; за формою вини – до умисних кримінальних правопорушень; за мотивацією злочинної поведінки – до агресивних кримінальних правопорушень; за критерієм вчинення злочину одноособово чи у співучасті – до кримінальних правопорушень, що найчастіше вчиняються одноособово; за контингентом злочинців – до кримінальних правопорушень, що вчиняються чоловіками, молоддю, неодруженими, безробітними, особами, які в момент вчинення злочину перебували у стані алкогольного сп'яніння; за регіональною ознакою – до міських кримінальних правопорушень; за територіальною ознакою – до кримінальних правопорушень, що вчиняються зазвичай у громадських місцях.

Перелік зазначених класифікаційних критеріїв не є вичерпним та детально розкриває лише деякі загальні ознаки хуліганства. Разом із тим встановлені характеристики цього виду суспільно небезпечних дій доводять, що вивчення хуліганства у структурі злочинності має важливе наукове та прикладне значення для всебічного та повного розуміння природи досліджуваного виду кримінальних правопорушень з метою розроблення ефективних заходів запобігання хуліганству [6, с. 236–237].

Наступним елементом кримінологічної характеристики хуліганства є його «ціна» – показник злочинності, яким визначається вартісне вираження економічних, соціальних, моральних, фізичних та інших шкідливих наслідків вчинених злочинів, а також витрат держави на утримання органів та установ, які здійснюють протидію злочинності. «Ціною» злочинності охоплюються вартісна оцінка: а) прямої та непрямой шкоди, що була заподіяна злочинцями шляхом скоєння сукупності злочинів на певній території, протягом певного періоду часу; б) економічних та інших грошових витрат держави, що пов'язані з протидією злочинності на певній території, протягом певного періоду часу (витрати на утримання системи правоохоронних органів, судів, органів виконання покарань тощо); в) витрат суспільства, пов'язаних із забезпеченням певного рівня безпеки від наявних кримінальних загроз.

Нематеріальними наслідками вчинення хуліганства є тривалі порушення спокою громадян, приниження честі та гідності потерпілих тощо. Дані щодо кількісних показників цього виду наслідків нами вже зазначались у підрозділі 1.2 дисертації під час розгляду суспільно небезпечної дії – як ознаки об'єктивної сторони хуліганства. Матеріальні наслідки у виді спричиненої потерпілим шкоди фізичного характеру характеризуються такими показниками: легкі тілесні ушкодження, що не призвели до короткочасного розладу здоров'я або незначної втрати працездатності – 47,9 % потерпілих; легкі тілесні ушкодження, що спричинили короткочасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності – 22,3 % потерпілих; середньої тяжкості тілесні ушкодження – 6,4 % потерпілих; тяжкі тілесні ушкодження – 4,2 % потерпілих; тяжкі

тілесні ушкодження, що спричинили смерть потерпілого – 1,2 % потерпілих. Зауважимо, що хуліганські дії, які супроводжувались спричиненням середньої тяжкості чи тяжких тілесних ушкоджень, були додатково кваліфіковані за відповідними статтями КК України. Майнова шкода, як вид матеріальних наслідків, полягала у пошкодженні чи знищенні майна різних видів: автомобілі, одяг, вікна і двері, майно закладів громадського харчування, майно закладів торгівлі, громадський транспорт, інше [7, с. 369–370].

Для вирішення питань, що мають істотне значення для кримінального провадження, у 43,7 % кримінальних проваджень щодо хуліганства призначались експертизи: судово-балістична (12 %), автогосподарознавча (12 %), товарознавча (9,2 %), психіатрична (9,2 %), дактилоскопічна (1,3 %). У більшості випадків такі експертизи призначались за дорученням слідчого судді або суду, а тому такі процесуальні витрати здійснювались за рахунок коштів, які цільовим призначенням виділялись спеціалізованим державним експертним установам з Державного бюджету України (ч. 2 ст. 122 КПК України). На проведення таких експертиз у кримінальних провадженнях, які нами вивчались, держава витратила близько 40 000 грн. Вивчення матеріалів кримінальних справ свідчить, що розмір матеріальної шкоди (прямий збиток майнового характеру), завданої під час вчинення хуліганства, характеризувався такими даними [8, с. 147–148].

У часовому вимірі, за яким характеризується хуліганство, нами виявлено, що пік добової активності припадає на нічний час – 29,4 % злочинів було вчинено з 20.00 до 00.00 год, 23,5 % – з 00.00 до 04.00 год. У вечірній час (з 16.00 до 20.00 год) хуліганство також вчиняється досить часто – 21 %. У ранковий (з 04.00 год. по 12.00 год.) та обідній час (з 12.00 год. по 16.00 год.) доби пік злочинної активності правопорушників є мінімальним – по 12 % відповідно. Збільшення випадків вчинення хуліганства у вечірній та нічний час нескладно пояснити. У цей час доби більшість людей вже не перебуває на роботі чи навчанні та самостійно організовує свій час, зокрема і відпочинку. На жаль, для деяких осіб це полягає у вживанні спиртних напоїв або у проведенні дозвілля за справами, які важко вважати такими, що відповідають загальним суспільним уявленням про нормальний та здоровий спосіб відновлення сил після праці. У цей час доби посилюється відчуття безкарності та всюдозволеності. Кількість людей на вулицях загалом зменшується, за відсутності яскравого освітлення легше приховати будь-які протиправні дії, у хуліганів мінімізується ризик публічного осуду та виявлення вчиненого ними кримінального правопорушення. За днями тижня аналізований злочин найчастіше вчиняється у вихідні дні та у п'ятницю (49,5 % злочинів), у робочі дні хуліганство вчиняється рідше. Хуліганство різкими коливаннями щодо пори року не характеризується. Зокрема, взимку було вчинено 25,7 % хуліганств, весною – 27,4 %, літом – 20,1 %, восени – 26,7 %. Водночас піковими місяцями для вчинення цього злочину є травень (13 % злочинів) та січень (11 % злочинів) (Додаток Д). Такі дані є прогнозованими, адже у травні та у січні – найбільша кількість вихідних святкових днів, у які за численними приводами для святкування певні особи не контролюють вживання алкоголю. Нашим дослідженням встановлено, що одночасно із хуліганством вчинялись здебільшого злочини проти життя і здоров'я особи (16,1 %) та проти власності (6,8 %). При цьому найвищі показники стосувались умисного тяжкого тілесного ушкодження (ст. 121 КК України) і грабежу (ст. 186 КК України) – 7,5 % та 4,8 % відповідно [2].

Кримінологічний аналіз особи злочинця-хулігана, після ухвалення КК України у 2001 р., не здійснювався, а проводився в контексті дослідження суб'єкта хуліганства, криміналістичної характеристики особи хулігана, психологічної характеристики криміногенних ознак

і властивостей осіб, які вчиняють аналізований вид злочинів. Серед осіб, засуджених за хуліганство, 95,2 % були чоловіками, а 4,8 % – жінками. Такі показники, враховуючи фізичні та психологічні відмінності між чоловіками та жінками, є наявними та природними. Хуліганам притаманні такі риси, як агресивність, рішучість, самовпевненість через фізичну перевагу, неконтрольованість дій, потяг до алкогольних напоїв, що є характерним для чоловіків. Злочинні переконання та антисоціальні дії є менш властивими для жінок. Найбільш поширеною віковою групою серед хуліганів (38,1 %) – це особи віком від 19 до 25 років. На другому місці – особи від 26 до 30 років (17,9 %), на третьому – від 31 до 35 років (13 %). При цьому привертає увагу категорія неповнолітніх хуліганів (особи від 14 до 18 років), їх кількість становить 11,2 % [9, с. 110–111].

Значний рівень вчинення хуліганських дій категорією неповнолітніх осіб можна пояснити наступними аргументами: неповнолітні легко піддаються негативному впливу з боку інших осіб (особливо – дорослих), нерідко вживають алкогольні напої, не мають бажання займатись суспільно корисною діяльністю, через що стають потенційними правопорушниками, схильні до необдуманих та імпульсивних вчинків. Наведене може свідчити про такі соціальні проблеми, як неорганізованість дозвілля та низький рівень виховання (особливо підлітків). Загалом аналізована вікова характеристика доводить, що найбільш «криміногенним» віком вчинення хуліганства є підлітки та молодь – особи віком від 14 до 35 років, частка таких осіб, за нашими даними, становить 80,2 % від загальної кількості засуджених хуліганів. Особи, старші за 30 років відносяться до кримінально-пасивної вікової категорії в аспекті вчинення хуліганства. Особи віком від 35 до 40 років становлять тільки 7,8 % від осіб, які вчиняють хуліганські дії, і далі: 41–45 років (5,3 %), 46–50 років (4,0 %), 51–65 років (2,7 %). Спад кримінальної активності у більш зрілому віці пояснюється меншою вразливістю до антисоціальних проявів через набуті стримуючі фактори, а саме: наявність сім'ї, постійного місця роботи, дітей, тощо [10, с. 178–179].

Засуджених за хуліганство (97,5 %) – це громадяни України, 2,5 % – громадяни інших країн. За національністю 91,2 % хуліганів – українці, 4,6 % – росіяни, 4,2 % – представники інших національностей. Не перебували у шлюбі 76,8 % засуджених хуліганів, інші 23,2 % – на момент вчинення злочину були одружені та мали на утриманні неповнолітніх дітей (22,7 % хуліганів). Ці дані свідчать про позитивну роль сім'ї як стримуючого, антикриміногенного фактору на шляху можливого вчинення даного виду кримінальних правопорушень.

Вищу або незакінчену вищу освіти мали 17,5 % засуджених, повну загальну середню освіту – 36,6 %, професійно-технічну – 26,8 %, базову середню освіту – 17,5 %. Соціально-професійний статус; місце роботи. На момент постановлення вироку 60,9 % засуджених не працювали і не навчалися, 15,3 % були студентами або учнями загальноосвітніх, професійно-технічних чи вищих навчальних закладів, 1,3 % – пенсіонерами. Офіційно працюючими на підприємствах різних форм власності та займались суспільно корисною працею були 22,5 % осіб. На підставі відомостей щодо місця роботи та займаної посади, наявних у матеріалах кримінальних справ, а також згідно з Класифікатора професій, затвердженого наказом Держспоживстандарту України № 327 від 28.07.2010 р. (в редакції від 15.02.2019 р.), нами визначено такі категорії професій хуліганів. Зокрема, із працюючих хуліганів керівниками та менеджерами (керівники підприємств, виробничих підрозділів тощо) були 20,3 %, робітниками з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин (водії автотранспортних засобів,

помічники машиністів на залізниці тощо) – 17,8 %, кваліфікованими робітниками (слюсарі, столяри, монтажники) – 15,3 %, представниками найпростіших професій (вантажники, комірники, прибиральники) – 15,3 %, працівниками сфери торгівлі та послуг (кухарі, працівники охоронних служб тощо) – 11,9 %, фахівцями (помічники керівників, технічні фахівці в галузі електроніки тощо) – 5,9 %, фізичними особами-підприємцями – 10,2 %, військовослужбовцями та працівниками правоохоронних органів – 3,4 % [11, с. 174–175].

Незначний відсоток осіб, зайнятих суспільно корисною працею може свідчити про те, що хулігани обирають професії, пов'язані й з інтелектуальною працею, а не лише з фізичною, що потребує здобуття ними повної загальної середньої і професійно-технічної освіти (44,8 % працевлаштованих), вищої освіти (30 %), базової середньої освіти або початкової освіти чи не має вимог щодо рівня освіти (25,2 % таких осіб). Виявлено, що не мали офіційного джерела доходів, не працювали, не навчалися 60,9 % осіб; працювали і отримували заробітну плату 22,5 % хуліганів; пенсію або стипендію отримували 11,8 %; перебували на утриманні інших осіб 4,8 %.

Переважає більшість хуліганів мешкала в обласних центрах, набагато меншою є кількість жителів районних центрів та сіл або селищ. Це свідчить про те, що хулігани вчиняють кримінальні правопорушення, як правило, в тому ж населеному пункті, де і проживають. Водночас кількість «гастролерів» (осіб, які вчиняють злочин поза межами населеного пункту, в якому мешкають) серед хуліганів складає 20,2 %. До морально-психологічних рис особи злочинця-хулігана можна віднести: внутрішній зміст особи; ціннісні орієнтації; переконання, світогляд; темперамент; емоційність; специфіку мислення; уподобання; стереотипи; психічні аномалії (що виключають осудність) дозволяють більш повно її охарактеризувати. Відповідно до характеристик з місця проживання, що були у матеріалах кримінальних проваджень, 58,3 % хуліганів характеризуються позитивно, 17,7 % – задовільно, 6,7 % – негативно, відомості щодо 17,3 % осіб були відсутні. Відповідно до характеристик з місця роботи / навчання 20,8 % засуджених характеризуються позитивно, 3,2 % – задовільно, 2,3 % – негативно, щодо 73,7 % інформація відсутня.

Схильність до вживання алкоголю є характерною рисою хуліганів (повторимо, 71 % аналізованої категорії осіб, від загальної кількості засуджених-хуліганів, вчинили злочин у стані алкогольного сп'яніння. Зазначений показник, безперечно, викликає певний кримінально-правовий інтерес в аспекті призначення покарання. Так, вчинення особою кримінального правопорушення у стані алкогольного сп'яніння враховується судом як обставина, що обтяжує покарання. Встановлено, що на момент вчинення хуліганства 1,5 % (від загальної кількості засуджених) перебували на обліку з діагнозом «розлад психіки і поведінки внаслідок вживання алкоголю» в спеціалізованих лікувальних установах, 1,5 % – з діагнозом «хронічний алкоголізм». Взагалі нетипове для хуліганів – наркоманія. Не було виявлено жодної особи, яка під час вчинення злочину перебувала у стані, викликаному вживанням нарко-

тичних або інших одурманюючих засобів. Водночас 2 % засуджених хуліганів перебували на обліку через розлади психіки і поведінки внаслідок вживання опіоїдів, канабіоїдів чи стимуляторів із наявним синдромом залежності. Окрім того, 93,1 % засуджених були психічно здоровими, 6,9 % мали/страждали на психічні захворювання чи розлади [11, с. 184–185].

Кримінально-правові ознаки є важливим критерієм для оцінки визначення ступеня суспільної небезпеки особистості злочинця, зокрема хулігана і необхідним елементом цього блоку ознак. Ними охоплюється інформація про наявність, кількість та характер попередніх судимостей, сукупність кримінальних правопорушень, співучасть, тривалість злочинної діяльності, причини припинення такої діяльності, обставини, що пом'якшують чи обтяжують покарання, вид та міру покарання. З'ясовано, що ніколи раніше не притягались до кримінальної відповідальності раніше та не були судимими 60,6 % осіб, засуджених за хуліганство; водночас значна частина – 33,3 % мали не зняту чи не погашену судимість; під час іспитового строку, встановленого судом під час звільнення від відбування покарання з випробуванням за вчинення попереднього злочину (не хуліганства) вчинили хуліганство (новий злочин) 9,0 % осіб; у 6,1 % засуджених судимість була погашена чи знята.

Щодо кількості попередніх судимостей у хуліганів слід зазначити, що 22,0 % осіб мали одну судимість, 5,5 % – дві, 3,2 % – три, 1,3 % – п'ять, 0,8 % – чотири, 0,4 % осіб – шість судимостей. Від моменту засудження за попередній злочин 8,8 % хуліганів вчинили новий повторний злочин упродовж року, 4,8 % – упродовж двох років, 4,2 % – упродовж трьох років [3, с. 17].

Із цього, можна зробити припущення, що ці особи характеризуються стійкістю антисуспільної поведінки. Адже, чим менший проміжок часу, що минув від моменту засудження за попередній злочин до вчинення хуліганства, тим більше особа схильна до вчинення нового злочину. Аналіз попередніх судимостей хуліганів, засвідчує, що за злочини проти власності засуджувались 17,1 %; проти громадського порядку та моральності – 6,7 %; за злочини у сфері обігу наркотичних засобів психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та злочини проти здоров'я населення – 5,8 %; проти життя та здоров'я особи – 2,3 %; вчинення інших злочинів – 4 %.

Висновок. Проводячи аналіз основних чинників, що сприяють та обумовлюють хуліганські дії, можна розробити більш ефективні заходи запобігання цьому поширеному злочину, та вірно розпорядитися наявними силами та засобами на територіях дислокацій тих чи інших територіальних органів поліції. Окрім того, необхідно враховувати регіональні особливості та територіальні відмінності, що існують у різних регіонах країни. Тому, до розробки запобіжних (профілактичних) заходів треба підходити диференційовано, з урахуванням наявних відмінностей. У протилежному разі вони будуть не ефективними і будь якого очікуваного ефекту не досягнуть. А тому, тенденція до збільшення кількості хуліганських проявів буде продовжуватись.

ЛІТЕРАТУРА

1. Івахненко О. А. Кримінальна відповідальність за хуліганські діяння: хуліганські злочини та склади злочинів: монографія. Харків: Право, 2016. 184 с.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III (з наступними змінами і доповненнями) / *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 20.11.2024).
3. Пліщенко Г. І. Попередження хуліганства (кримінально-правовий і кримінологічний аспекти): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 1999. 20 с.
4. Головін Б. М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання: монографія. Харків: Право, 2011. 440 с.
5. Бабенко А. М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір: монографія. Одеса: ОДУВС, 2014. 416 с.
6. Семенишин М. О. Концептуальні засади запобігання корисливо-насильницьким злочинам органами та підрозділами національної поліції України (за матеріалами операції Об'єднаних сил): монографія. Київ: ВД «Дакор», 2020. 550 с.

7. Українська кримінологічна енциклопедія / за заг. ред. В. В. Чернея, В. В. Сокурєнка; упоряд. О. М. Джужа, О. М. Литвинов. Харків; Київ, Золота миля. 2017. 804 с.
8. Калашнік В. О. Психолого-юридична характеристика хуліганства: дис. ... канд. юрид. наук: 19.00.06 / Київський національний ун-т внутрішніх справ. Київ, 2009. 216 с.
9. Бурдін В. М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні: монографія. Київ: Атіка, 2004. 240 с.
10. Кримінологія: підручник / за заг. ред. Б. М. Головіна. Харків: Право, 2020. 384 с.
11. Артюхова В. О. Хуліганство: кримінально-правове та кримінологічне пізнання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2020. 313 с.